

Василь Михайлович ШЕВЧЕНКО,
доктор філософії
(Головне управління Національної поліції в
Харківській області, м. Харків)

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ СТАНДАРТИ ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ ТА ЇХ ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

У статті досліджуються міжнародно-правові стандарти захисту прав дитини та особливості їх імплементації в адміністративному законодавстві України. Показано, що сучасна система захисту прав дітей в Україні базується на комплексі правових механізмів та інституцій, що визначають адміністративно-правовий статус дітей і забезпечують надійний захист від порушень. Підкреслюється, що ефективність цієї системи залежить від імперативності, відкритості та системності національного законодавства, а також від гармонізації його з міжнародними стандартами, зокрема Конвенцією ООН про права дитини.

Аналізується досвід провідних науковців і практиків щодо проблем впровадження міжнародних норм у національну правову систему, виділяються основні права дитини, закріплені міжнародними актами, та розглядаються механізми їх практичного забезпечення. Особливу увагу приділено ролі державних органів і новостворених інституцій (зокрема, Державної служби у справах дітей, Уповноваженого ВРУ з прав дитини, Міжвідомчої координаційної ради з питань правосуддя щодо неповнолітніх), а також адаптації українського адміністративного права до стандартів ЄС. Окрема увага приділена ключовим проблемам: відсутності цілісного механізму захисту прав дитини, розриву між нормами і практикою, структурним та кадровим труднощам, недостатній міжвідомчій координації та фінансуванню. Зроблені висновки, що захист прав дитини в Україні ґрунтується на поєднанні міжнародних стандартів і адміністративно-правових механізмів, що постійно удосконалюються. Процеси гармонізації законодавства та створення нових інституцій свідчать про інтеграцію України до європейського правового простору. Для подальшого підвищення ефективності захисту прав дітей важливо продовжувати реформи, розвивати міжвідомчу співпрацю та відповідну

підготовку фахівців.

Ключові слова: права дитини, міжнародно-правові стандарти, адміністративне законодавство, імплементація, захист, гармонізація, Конвенція ООН про права дитини, європейські стандарти.

Постановка проблеми. В Україні реалізація прав дітей забезпечується за допомогою ключових правових механізмів та структур, які визначають їх адміністративно-правовий статус і гарантують захист від порушень. Відповідні правові акти мають імперативний, відкритий і системний характер, а їх застосування веде до вагомих правових наслідків. Завдяки взаємодії різних правових норм і конкретних механізмів формується комплексна система захисту прав дітей. Впровадження таких механізмів є вирішальним для ефективного адміністративно-правового захисту прав дитини в Україні. Історично питання захисту прав дитини завжди залишалося актуальним. Останніми роками в Україні зроблено значні кроки для розвитку інституту захисту прав дитини, зокрема шляхом ухвалення законодавчих ініціатив, спрямованих на гармонізацію із міжнародними та європейськими стандартами.

Міжнародні стандарти у сфері захисту прав людини виступають фундаментальною основою для формування чітких орієнтирів щодо виконання державами своїх міжнародних зобов'язань, які впливають із ратифікованих ними конвенцій. Ці стандарти, розроблені як у глобальному, так і в регіональному вимірах, спрямовані на утвердження і розвиток принципу поваги до гідності та прав кожної людини. Зобов'язання, що впливають із міжнародних стандартів, вимагають від держав забезпечення мінімального рівня гарантій у сфері прав людини, який є обов'язковим для імплементації у національне законодавство. При цьому враховується національна специфіка правової системи, однак встановлені міжнародними документами стандарти не можуть бути знижені, оскільки саме вони є запорукою дотримання універсальних цінностей і забезпечення ефективного захисту прав людини на всіх рівнях.

Дослідження міжнародно-правових стандартів захисту прав дитини та їх імплементація в адміністративному законодавстві України перебувають у фокусі уваги багатьох науковців, серед яких можна виокремити таких дослідників, як В.І. Андрейцева, Б.О. Баймуратова, О.М. Бандурки, Є.О. Гіди, С. Ю.В. Гумбаль, О.В. Джафарова, О.В. Кривов'яз, М.А. Манінової, К.В. Мануїлової, А.Д. Мусієнко, М.М. Сірант, В.В. Чернобук та В.А. Шатіло та ін.

Метою статті є дослідження міжнародно-правових стандартів захисту прав дитини та їх імплементація в адміністративному законодавстві України

Виклад основного матеріалу. Наприкінці 1990-х років Конвенція про права дитини набула статусу найбільш визнаного міжнародного документа у сфері захисту прав людини, адже її ратифікували більш ніж 190 держав. Багато з цих країн розпочали законодавчі реформи, спрямовані на узгодження положень Конвенції з національним законодавством, що

породило значні очікування щодо масштабів і характеру змін у сфері захисту прав дитини. Водночас у цей період спостерігалися суттєві розриви між задекларованими в Конвенції ідеалами та реальними можливостями їх практичного втілення.

Формальний підхід до імплементації Конвенції часто не сприяв глибокому аналізу цих розривів і розробці ефективних механізмів їх подолання, оскільки схильний перебільшувати роль законодавства як інструменту соціальних змін, ігноруючи соціально-економічні та культурні чинники, які визначають реальний стан дотримання прав дітей. Важливо також зазначити, що поширення Конвенції зазвичай не враховувало історичний і національний контекст, у якому здійснювалася її імплементація. У багатьох випадках це призводило до того, що положення Конвенції впроваджувалися формально, без глибокої адаптації до конкретних умов, тобто відбувалося поширення тексту без урахування його контексту.

Серед основних документів, що регламентують адаптацію адміністративного законодавства України до норм ЄС, слід виділити Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, затверджену Верховною Радою 21 листопада 2002 року, та Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу». Ці акти визначають комплексне завдання з гармонізації українського адміністративного права з європейськими стандартами. У програмі адаптації законодавства до стандартів ЄС першочергова увага приділяється законодавчим актам, які сприяють розвитку ринкових відносин, конкурентного середовища, формуванню привабливого інвестиційного клімату, сучасної ринкової інфраструктури, а також вдосконаленню банківської, податкової й митної систем. Особливе значення надається захисту довкілля, прав споживачів, підтримці підприємництва, розвитку ключових галузей економіки, гармонізації національних технічних стандартів із європейськими, зміцненню економічних зв'язків з країнами ЄС, а також всебічному захисту прав і свобод людини¹.

Як слушно зауважують Саволюк Д, Петрик С, Краковська А., без внутрішнього законодавства міжнародні норми не діють ефективно на національному рівні. Основна мета – не створення нових договорів, а впровадження існуючих стандартів, як підкреслено у Віденській декларації. Це досягається шляхом імплементації міжнародних норм у національне законодавство. Особливо це стосується прав дитини: держави мають закріплювати такі стандарти у своїх законах. Конвенція про права дитини визнає дитину суб'єктом права, а не лише об'єктом захисту, водночас,

---

¹ Закон України “Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу” // *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 2. Ст. 12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-15#Text>.

механізми захисту мають завойовувати довіру дітей, а не лише формально гарантувати їх права¹.

Серед основних прав дитини, гарантованих міжнародними документами, слід виділити такі: право на життя, виживання та вільний розвиток; право на ім'я й набуття громадянства; право знати своїх батьків і користуватися їхньою турботою; право не розлучатися з батьками всупереч власній волі; право на воз'єднання з сім'єю, яка проживає в іншій країні; право залишати країну й повертатися до неї; право на захист у випадку незаконного переміщення чи повернення з-за кордону; право вільно висловлювати свої думки з усіх питань; право на свободу думки, совісті та релігії; право на отримання повної інформації для благополуччя дитини; право користуватися соціальним забезпеченням; право на доступ до послуг системи охорони здоров'я; право на освіту; право на захист від економічної експлуатації; а також захист від незаконного вживання наркотичних засобів, психотропних речовин та від усіх форм сексуальної експлуатації.

Головними напрямками юридичного забезпечення прав і свобод дитини являються форми і способи реалізації захисту прав неповнолітніх на основі законодавчих документів, що реалізується центральними органами виконавчої влади, місцевою владою під час управлінської роботи з метою впровадження міжнародних нормативно правових актів, державної політики та за конів у сфері захисту прав неповнолітніх².

Аналізуючи різні напрями юридичної науки, слід відзначити, що адміністративне право найбільш динамічно реагує на суспільні зміни, зокрема у питаннях захисту прав неповнолітніх. У структурі організаційно-правової діяльності права дитини досліджуються у двох головних напрямках. Перший вектор зосереджений на загальних аспектах захисту прав неповнолітніх, включаючи діяльність українських органів правопорядку. Другий вектор стосується адміністративного забезпечення прав дітей як членів родини, удосконалення інституту прав дитини для вирішення питань соціального статусу неповнолітніх та адміністративного управління у сфері суспільної безпеки цієї категорії населення³.

Право є ключовим інструментом регулювання суспільних, у тому числі міжнародно-правових відносин. Важливою складовою інтеграційних процесів виступає міждержавна координація у сфері правової політики, яка, залежно від рівня потреб і готовності держав, може варіюватися від погодження окремих правових рішень до створення єдиного правового простору. Фактично, інтеграція та координація у правовій сфері є взаємопов'язаними явищами, адже формування спільних або подібних правових норм є основою для подальшої інтеграції, а сама інтеграція

---

¹ Саволук Д., Петрик С., Краковська А. Імплементация міжнародних стандартів захисту прав дитини до адміністративного законодавства України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 5. С. 332–335. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-5/82>.

² Адміністративне право України : підручник для юрид. вузів і фак. / ред. Ю.П. Битяк. Харків : Право, 2000. С. 121.

³ Навроцький О.О. Види адміністративно-правових гарантій забезпечення прав дитини в Україні. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2017. № 1. С. 69–74.

стимулює розвиток таких норм. Глобалізаційні процеси супроводжуються появою різних форм міжнародно-правової інтеграції, що полягає у виробленні норм, спрямованих на зближення правових систем, усунення суперечностей і формування спільних принципів і процедур у межах міжнародного правового простору¹.

Міжнародні механізми захисту прав дитини представляють собою спеціалізовані організації та інституції, діяльність яких спрямована на забезпечення дотримання і захисту прав дітей у всьому світі. На сучасному етапі існує розгалужена система механізмів і правових інструментів, які охоплюють ті держави, що приєдналися до відповідних міжнародних договорів у сфері захисту прав дитини.

Відповідно до міжнародно-правових актів, дитина визнається повноправним суб'єктом правовідносин, який наділений певним обсягом прав та обов'язків, що гарантують її захист, розвиток і належне ставлення з боку держави та суспільства. Ці міжнародні механізми є ключовим елементом у формуванні глобальної політики щодо захисту дитинства, сприяючи ефективному впровадженню стандартів прав людини на національному рівні.

На універсальному міжнародному рівні система захисту прав дитини формувалася поетапно. Перший, декларативний етап розпочався з прийняття у 1924 році Декларації прав дитини, що заклала основи міжнародного визнання особливих потреб і прав дітей. Другий, конвенційний етап, розпочався з ухвалення Конвенції ООН про права дитини 1989 року та двох факультативних протоколів до неї (2000 рік), які закріпили обов'язок суспільства та держав забезпечувати особливу турботу дітям, позбавленим сімейної опіки або засобів до існування. Згідно з цими міжнародними актами, держави-учасниці повинні контролювати діяльність установ, служб і фондів, що опікуються захистом і доглядом за дітьми, дотримуючись високих стандартів безпеки, здоров'я, професійної підготовки персоналу й організації належного нагляду.

Україна приєдналася до Конвенції про права дитини 21 серпня 1991 року, а з 20 вересня того ж року цей міжнародний документ набув чинності для нашої держави. Окрім Конвенції, Україна є стороною низки інших міжнародних актів, що стосуються захисту прав людини, зокрема Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, а також Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведінки чи покарання. На регіональному рівні важливим кроком став вступ України до Ради Європи у 1995 році, після чого було ратифіковано Європейську конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод, а також Європейську конвенцію про запобігання катуванням. У 1992 році Україна також стала членом Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ).

---

¹ Котляр О. Проведення міжнародно-правових актів в національне законодавство: з'ясування термінологічних аспектів. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Право*. 2011. Вип. 15. С. 42–46.

Значним досягненням у контексті міжнародної співпраці стало визнання другого звіту України, поданого до Комітету ООН з прав дитини, що засвідчило готовність держави звітувати про результати реалізації міжнародних зобов'язань. Починаючи з першої доповіді у 1993 році, в законодавстві України відбулися суттєві зміни: зокрема, у 1996 році була прийнята нова Конституція, а у квітні 2001 року Верховна Рада ухвалила новий Кримінальний кодекс, який набув чинності з 1 вересня 2001 року. Прийняття Конституції закріпило національне юридичне визнання основних прав і свобод людини, а новий Кримінальний кодекс розширив перелік діянь, які підлягають кримінальній відповідальності, адаптуючи законодавство до сучасних міжнародних стандартів у сфері прав людини.

Відповідно до статті 9 Конституції України 1996 року, міжнародні договори, що ратифіковані Україною, стають складовою частиною національного законодавства і підлягають виконанню нарівні з внутрішніми нормативно-правовими актами, зокрема були інтегровані такі міжнародні акти у сфері захисту прав дитини: Угода про співробітництво СНД щодо повернення неповнолітніх (ратифіковано 12 січня 2005 р.), Конвенція про стягнення аліментів за кордоном (приєднання – 20 липня 2006 р. із заявою), Європейська конвенція про здійснення прав дітей (ратифіковано 3 серпня 2006 р. із заявою), Європейська соціальна хартія (переглянута) (ратифіковано 14 вересня 2006 р. із заявами), Конвенція Гаазької конференції щодо батьківської відповідальності (приєднання – 14 вересня 2006 р. із заявами та застереженням), Європейська конвенція про контакт з дітьми (ратифіковано 20 вересня 2006 р. із заявою), Європейська конвенція про визнання та виконання рішень стосовно опіки над дітьми та про поновлення опіки над дітьми (ратифіковано 6 березня 2008 р. із заявами та застереженням), а також Європейська конвенція про правовий статус дітей, народжених поза шлюбом (ратифіковано 14 січня 2009 р.). Ці міжнародні документи стали невід'ємною складовою національного правового поля України у сфері захисту прав дитини¹.

Проте, у своїх заключних зауваженнях до п'ятої періодичної доповіді України, Комітет з прав людини ООН висловив занепокоєння щодо недостатньо чіткої позиції міжнародних договорів у правовій ієрархії України, зокрема, було зазначено, що положення чинних міжнародних договорів, навіть після їх ратифікації, не завжди мають пріоритет над національними законами, якщо між ними виникає суперечність. Така ситуація може призводити до обмеження ефективності імплементації міжнародних стандартів у національній правовій системі та ускладнювати належний захист прав людини².

¹ Прієшкіна О., Кривошликова А. Імплементация міжнародних стандартів захисту прав людини у компетенцію органів місцевого самоврядування у сфері соціального захисту прав дитини: проблеми та перспективи розвитку. *Правова держава*. 2018. № 29. С. 36–41.

² Періодичні доповіді про ситуацію з правами людини в Україні. URL: <https://ukraine.ohchr.org/uk/reports/periodic-reports-on-the-human-rights-situation-in-ukraine>

В умовах сьогодення особливої уваги заслуговують норми і стандарти, що утворюють нормативно-правову базу для захисту дітей в умовах збройного конфлікту: Женевські конвенції про захист жертв війни (1949); Додаткові протоколи до Женевських конвенцій (1977); Конвенція ООН про права дитини (1989); Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах (2000, ратифікований Україною у 2004 році); Конвенція міжнародної організації праці №182 про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці (1999); Римський статут Міжнародного кримінального суду (2002) та низка резолюцій Ради Безпеки ООН, прийнятих між 1999 і 2009 роками. Позитивним кроком є приєднання України у 2019 р. до Декларації про безпеку шкіл¹.

Серед ключових міжнародних актів, спрямованих на захист і забезпечення прав дітей, варто виокремити такі документи як Конвенція про обмеження нічної праці дітей і підлітків на непромислових роботах (1946 р.) встановлює часові обмеження для нічної праці неповнолітніх у відповідних сферах. Конвенція про стягнення аліментів за кордоном (1956 р.) полегшує процес стягнення аліментів на утримання дитини у випадку, коли батьки мешкають у різних державах. Європейська конвенція про правовий статус дітей, народжених поза шлюбом (1975 р.), гарантує рівний захист і забезпечення таких дітей з боку обох батьків. Конвенція про захист дітей та співробітництво у питаннях міждержавного усиновлення (1993 р.) встановлює гарантії, що міждержавне усиновлення здійснюється з урахуванням найкращих інтересів дитини. Конвенція про контакт з дітьми (2003 р.) спрямована на забезпечення права дитини на спілкування з одним із батьків або іншими близькими родичами, які проживають окремо. Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального розбещення (2007 р.) направлена на захист дітей, які стали жертвами сексуального насильства та експлуатації. Декларація прав дитини (1959 р.) підкреслює, що кожна дитина незалежно від раси, мови, статі чи віри має право на соціальний захист і умови для всебічного розвитку. Нарешті, Конвенція ООН про права дитини (1989 р.) гарантує політичні, економічні, соціальні та культурні права дітей до досягнення повноліття, а також забезпечує захист і створення умов для реалізації цих прав².

Усі ці документи мають спільну ідею: сприяння розвитку прав дитини через міжнародне співробітництво, впровадження стандартів, моніторинг їх дотримання, а також підтримку й поширення інформації про права дитини, зокрема через освіту та просвітницькі кампанії. Такий підхід забезпечує ефективний механізм впливу на політику й практику держав у сфері захисту дитинства.

---

¹ Костишин Е., Шевців Ю. Інституційно-правовий механізм захисту дітей в Україні в умовах воєнного стану. *Публічне управління та соціальна робота*. 2023. № 1. С. 29–36. DOI: <https://doi.org/10.32782/3041-1319/2023-1-5>.

² Позігун І.О. Міжнародні стандарти захисту прав дітей. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 4, ч. 3. С. 158–163. DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2022.4.3.26>.

Згідно з положеннями статті 51 Конституції України та статті 5 Сімейного кодексу України, сім'я, дитинство, материнство і батьківство перебувають під особливою охороною держави, а регулювання сімейних відносин ґрунтується на принципах рівності прав і обов'язків членів сім'ї, взаємної відповідальності та пріоритету інтересів дитини¹.

Координацію та методичне забезпечення діяльності у сфері захисту прав дитини здійснює Міністерство соціальної політики України, яке спрямовує роботу органів місцевого самоврядування та їх структурних підрозділів. На рівні областей, міст і районів державну політику у сфері захисту прав дитини, попередження дитячої бездоглядності та безпритульності, а також координацію зусиль різних служб забезпечують спеціалізовані служби у справах дітей. Така багаторівнева система дозволяє організовано реагувати на проблеми захисту прав дітей та сприяє реалізації гарантій, визначених національним законодавством².

У 2011 році для виконання вимог Конвенції про права дитини в Україні було створено інститут Уповноваженого Верховної Ради з прав дитини. Як учасник Конвенції, Україна взяла на себе зобов'язання впроваджувати міжнародні стандарти захисту прав дитини, використовуючи як міжнародні, так і національні механізми імплементації. Держава активно гармонізує своє законодавство з положеннями Конвенції, чітко визначаючи права й обов'язки фізичних, юридичних осіб та органів влади у питаннях захисту прав дітей³.

Для реалізації державної політики у сфері захисту прав дітей, розвитку сімейних форм виховання та підтримки сімей з дітьми, 29 вересня 2023 року було створено Державну службу у справах дітей. Основні завдання Служби включають реалізацію політики захисту прав дітей, соціальну підтримку сімей, розвиток усиновлення, а також моніторинг дотримання законодавства у цій сфері різними органами та установами. Крім того, Служба координує надання соціальних послуг сім'ям з дітьми, опікунам, прийомним сім'ям, дитячим будинкам сімейного типу, усиновлювачам, веде державну статистику щодо дітей, а також готує пропозиції для вдосконалення законодавства у межах своєї компетенції⁴.

Звертаємо увагу, що норми українського права базуються на гуманістичних цінностях і загалом узгоджуються з міжнародними стандартами у сфері захисту прав людини, зокрема прав дитини. Проте в українському законодавстві досі відсутній єдиний цілісний механізм захисту прав дитини, що обмежує ефективність забезпечення їх реалізації

---

¹ Конституція України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>; Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року № 2947-III URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2947-14/page>.

² Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи у справах дітей : Закон України від 24 січня 1995 року № 20/95-ВР URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/20/95-вр>.

³ Указ Президента України «Питання Уповноваженого Президента України з прав дитини» від 11 серпня 2011 р. № 811/2011 // *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/8112011-13443>.

⁴ Деякі питання Державної служби у справах дітей : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.09.2023 № 1048: станом на 13 лютого 2024 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1048-2023-p#Text>.

на практиці. На нашу думку, визнання дитини рівноправним членом суспільства, закріплене у Конвенції про права дитини, зобов'язує державу приділяти особливу увагу захисту її прав та свобод з урахуванням фізичної і психічної незрілості, притаманної дитячому віку. Однак, національне законодавство має суттєвий недолік, а саме відсутність у Конституції України чіткого закріплення принципу найкращого забезпечення прав та інтересів дитини, що прямо передбачено пунктом 1 статті 3 Конвенції про права дитини. Це створює певні прогалини у правовому регулюванні та може негативно впливати на ефективність захисту прав дітей на національному рівні.

Міжнародні конвенції у сфері захисту прав дитини особливо акцентують увагу на тому, що кожна дитина має невід'ємне право на гармонійний, всебічний розвиток — як розумовий, так і соціальний. Значну роль у забезпеченні такого розвитку конвенції відводять сім'ї, визнаючи її ключовою інституцією для виховання, навчання та захисту прав дитини. Хоча сучасні підходи до розуміння дитинства не зводяться виключно до аналізу батьківського впливу, слід зазначити, що саме сімейне середовище залишається основною соціалізаційною платформою, оскільки діти більшість часу проводять у родині, засвоюючи моделі поведінки через спостереження і взаємодію. Водночас, поведінка та спосіб мислення дітей формуються під впливом багатьох чинників — культурних, історичних, соціальних, а також освітніх, що підкреслюється у міжнародних документах. Таким чином, визначення меж дитинства та його змісту значною мірою залежить від соціокультурного контексту конкретного суспільства¹.

Конвенція ООН про права дитини закріплює основні принципи, що лежать в основі забезпечення прав дітей, зокрема в юрисдикційних провадженнях. Серед них — пріоритет найкращих інтересів дитини, недискримінація, право на життя та можливість бути вислуханою. У керівних принципах Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей (2010), підкреслюється важливість їх ефективного впровадження у національному законодавстві. Документ містить рекомендації щодо інформування дітей, захисту їхнього приватного життя, безпеки, підготовки фахівців, багатопрофільного підходу та застосування затримання лише як винятку. Вказані принципи мають застосовуватися до всіх форм взаємодії дітей із компетентними органами і службами, у тому числі в адміністративних правовідносинах. Керівні принципи виступають практичним інструментом для адаптації судової та позасудової систем до потреб і прав дітей, що є важливим кроком для держав-членів².

Слід підкреслити, що в Україні діє спеціальний орган, створений для забезпечення комплексного підходу до захисту прав неповнолітніх у

¹ Cardona-Alarcón, L., Gutiérrez-Giraldo, V. Los niños sujetos de derechos: un posible mapeo de la cuestión. *Revista Criterios*. 2023. 30(2). С. 162–174. DOI: <https://doi.org/10.31948/rev.criterios/30.2-art11>.

² Дубіна О. Імплементация міжнародних стандартів дружнього до дитини правосуддя до адміністративного законодавства України. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2021. № 4. С. 139–143. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2021.04.24>.

правовій системі — Міжвідомча координаційна рада з питань правосуддя щодо неповнолітніх. Ця рада була утворена постановою Кабінету Міністрів України від 24.05.2017 року і функціонує як тимчасовий консультативно-дорадчий орган при Кабміні. Її метою є створення міжінституційної платформи для системного обговорення і вирішення актуальних питань розвитку правосуддя щодо неповнолітніх, а також для прийняття узгоджених рішень у найкращих інтересах дитини¹.

Вагомим кроком адаптації законодавства є визначення на національному рівні повноваження прокуратури у сфері правосуддя, дружнього до дитини, закріплені у Наказі Офісу Генерального прокурора від 04.11.2020 р. № 509 «Про особливості виконання функцій прокуратури з питань захисту інтересів дітей та протидії насильству». Цей документ спрямований на організацію діяльності органів прокуратури щодо захисту прав дітей і боротьби з насильством.

Аналіз проведеного дослідження свідчить, що попри значні зусилля з адаптації законодавства до норм ЄС, в Україні залишаються проблеми з координацією між державними органами, нестачею кваліфікованих фахівців і обмеженим фінансуванням. Гармонізація законів — лише перший етап; ефективна реалізація потребує подолання структурних і кадрових труднощів. Вважаємо, що для покращення ситуації необхідно посилити міжвідомчу співпрацю, розширити навчальні програми та залучити підтримку європейських партнерів. Важливим кроком стане створення єдиної державної стратегії та регулярний моніторинг впровадження норм. Це дозволить підвищити ефективність захисту прав дітей і створити безпечне середовище для їх розвитку.

Висновки. Захист прав дитини є багатогранною системою, що охоплює широкий спектр адміністративно-правових інструментів, які формують її ефективність. У межах правової науки гарантії прав дитини розглядаються як комплекс матеріально-правових і процесуально-правових механізмів, серед яких ключову роль відіграють правові норми, підзаконні акти, діяльність спеціалізованих органів, а також самозахист суб'єктів. Ці механізми функціонують на різних рівнях: національному, регіональному та міжнародному. Задля всебічного розуміння функціонування системи захисту прав дитини необхідно враховувати не лише сукупність правових норм, а й ефективність роботи відповідних інституцій та чіткість адміністративних процедур. В Україні адміністративно-правові засоби спрямовані на охорону прав, свобод і законних інтересів дитини, підтримання її правового статусу, а також забезпечення своєчасного реагування на будь-які порушення.

Система захисту має обов'язковий, відкритий і системний характер, а застосування правових засобів тягне за собою значущі юридичні наслідки. Вона включає використання національного законодавства і міжнародних

---

¹ Про утворення Міжвідомчої координаційної ради з питань правосуддя щодо неповнолітніх: Постанова Кабінету Міністрів України № 357 від 24.05.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/357-2017-p#Text>.

договорів, впровадження адміністративних заходів, діяльність уповноважених органів, залучення громадських організацій, а також активну участь самих дітей і їхніх батьків у процесі захисту власних прав. Такий комплексний підхід забезпечує реальний і дієвий захист прав дитини у сучасному суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адміністративне право України : підручник для юрид. вузів і фак. / ред. Ю.П. Битяк. Харків : Право, 2000. 528 с.
2. Деякі питання Державної служби у справах дітей : постанова Кабінету Міністрів України від 29.09.2023 р. № 1048: станом на 13 лютого 2024 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1048-2023-п#Text>.
3. Дубіна О. Імплементация міжнародних стандартів дружнього до дитини правосуддя до адміністративного законодавства України. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2021. № 4. С. 139–143. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2021.04.24>.
4. Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України // *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 2. Ст. 12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-15#Text>.
5. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
6. Костишин Е., Шевців Ю. Інституційно-правовий механізм захисту дітей в Україні в умовах воєнного стану. *Публічне управління та соціальна робота*. 2023. № 1. С. 29–36. DOI: <https://doi.org/10.32782/3041-1319/2023-1-5>.
7. Котляр О. Проведення міжнародно-правових актів в національне законодавство: з'ясування термінологічних аспектів. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Право*. 2011. Вип. 15. С. 42–46.
8. Навроцький О.О. Види адміністративно-правових гарантій забезпечення прав дитини в Україні. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2017. № 1. С. 69–74.
9. Періодичні доповіді про ситуацію з правами людини в Україн. URL: <https://ukraine.ohchr.org/uk/reports/periodic-reports-on-the-human-rights-situation-in-ukraine>.
10. Позігун І.О. Міжнародні стандарти захисту прав дітей. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 4, ч. 3. С. 158–163. DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2022.4.3.26>.
11. Прієшкіна О., Кривошликова А. Імплементация міжнародних стандартів захисту прав людини у компетенцію органів місцевого самоврядування у сфері соціального захисту прав дитини: проблеми та перспективи розвитку. *Правова держава*. 2018. № 29. С. 36–41.

12. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи у справах дітей : Закон України від 24 січня 1995 року № 20/95-ВР URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/20/95-вр>.

13. Про утворення Міжвідомчої координаційної ради з питань правосуддя щодо неповнолітніх: Постанова Кабінету Міністрів України № 357 від 24.05.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/357-2017-п#Text>.

14. Саволюк Д., Петрик С., Краковська А. Імплементация міжнародних стандартів захисту прав дитини до адміністративного законодавства України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 5. С. 332–335. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-5/82>.

15. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року № 2947-III URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2947-14/page>.

16. Указ Президента України «Питання Уповноваженого Президента України з прав дитини» від 11 серпня 2011 р. № 811/2011 // *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/8112011-13443>.

17. Cardona-Alarcón, L., Gutiérrez-Giraldo, V. Los niños sujetos de derechos: un posible mapeo de la cuestión. *Revista Criterios*. 2023. 30(2). С. 162–174. DOI: <https://doi.org/10.31948/rev.criterios/30.2-art11>.

Стаття надійшла до редакції 20.11.2024

Vasyl M. SHEVCHENKO

PhD in Law

(Main Directorate of the National Police in Kharkiv Region, Kharkiv, Ukraine)

INTERNATIONAL LEGAL STANDARDS FOR THE PROTECTION OF CHILDREN'S RIGHTS AND THEIR IMPLEMENTATION IN THE ADMINISTRATIVE LEGISLATION OF UKRAINE

The article examines international legal standards for the protection of children's rights and the features of their implementation in the administrative legislation of Ukraine. It is shown that the modern system for the protection of children's rights in Ukraine is based on a complex of legal mechanisms and institutions that determine the administrative and legal status of children and provide reliable protection against violations. It is emphasized that the effectiveness of this system depends on the imperativeness, openness and consistency of national legislation, as well as on its harmonization with international standards, in particular the UN Convention on the Rights of the Child. The experience of leading scientists and practitioners on the problems of implementing international norms into the national legal system is analyzed, the basic rights of the child, enshrined in international acts, are highlighted, and the mechanisms for their practical implementation are considered. Particular attention is paid to the role of state bodies and newly created institutions (in particular, the State Service for Children, the Commissioner of the Verkhovna

Rada for Children's Rights, the Interdepartmental Coordination Council for Juvenile Justice), as well as the adaptation of Ukrainian administrative law to EU standards. Special attention is paid to key problems: the lack of a holistic mechanism for protecting children's rights, the gap between norms and practice, structural and personnel difficulties, insufficient interdepartmental coordination and financing. It is emphasized that only a comprehensive approach to reform, advanced training of specialists, expansion of international cooperation and implementation of a single strategy will ensure real, rather than formal, protection of children's rights. The conclusions are drawn that the protection of children's rights in Ukraine is based on a combination of international standards and administrative and legal mechanisms that are constantly being improved. The processes of harmonization of legislation and the creation of new institutions indicate Ukraine's integration into the European legal space. To further increase the effectiveness of protecting children's rights, it is important to continue reforms, develop interdepartmental cooperation and appropriate training of specialists. The decisive role in this process is played by state bodies that work with children, because the real observance of children's rights depends on their professionalism and interaction.

Key words: *child rights, international legal standards, administrative legislation, implementation, protection, harmonization, UN Convention on the Rights of the Child, European standards.*